ISSN 0203-9494. ПРОБЛЕМИ СЛОВ'ЯНОЗНАВСТВА, 2024, випуск 73, с.180–190.
PROBLEMS OF SLAVONIC STUDIES, 2024, issue 73, pp.180–190.

УДК 811.161.2 : 811.162.1'373.2
DOI: 10.30970/sls.2024.0.4843

ЕПОНІМІЯ ЯК ВЗАЄМНЕ ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ КУЛЬТУР УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИЙ КОНТЕКСТ

Лілія АНДРІЄНКО

України Інститут мовознавства ім. О.О.Потебні НАН України,
вул. М. Грушевського, 4, Київ, 01001 (Україна)
Відділ мов України
e-mail: lileja842@gmail.com

Богдана АНДРІЄНКО

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
CEAR: Comisión Española de Ayuda al Refugiado
(Іспанська комісія з питань допомоги біженцям),
вул. Компанья, 17, Малага, 29008 (Іспанія)
e-mail: danandriyenko@gmail.com

У статті висвітлюються українські та польські епоніми в контексті мовно-культурної взаємодії двох сусідніх народів як унікальний пласт лексичної системи, осмислення якого має широке практичне значення для опанування нової мови. Вивчення епонімів під таким кутом зору засвідчує внесок національної культури в загальнолюдську скарбницю; окреслює характер уживання епонімів, які виникли на мовно-етнічному порубіжжі; розкриває особливості сучасних епонімів, котрі є авторськими неологізмами, висвітлює специфіку цих одиниць як засобів експресії в публічному дискурсі; визначає закономірності графічного й орфоепічного оформлення відпропріальної назви в певній мові.

Наголошується на важливості розгляду цих лексичних одиниць у соціокультурному контексті.

Ключові слова: епонім, власна назва, апелятив, ономастика, лінгводидактика, міжкультурна комунікація.

У сучасному мовознавстві важливе місце належить дослідженню *епонімів* – слів, що походять від власних назв і позначають різні поняття та реалії, історично пов'язані з носіями цих імен або із відповідними топонімами.

Епоніми становлять значну частину тезаурусу всіх розвинених мов, передовсім у терміносистемах різних галузей знань. Це зумовлює постійний інтерес науковців до особливостей функціонування цих лексичних одиниць, їхнього статусу, лінгвістичної правомірності та способів використання в науковому дискурсі. Саме тому в більшості праць, присвячених епонімам, досліджуються місце і функції цих одиниць у межах термінології окремої науки (фізики, хімії, медицини та ін.).

© Андрієнко, Л., Андрієнко, Б., 2024

Однак проблематика епонімії виходить далеко за межі термінологічної ономастики. З огляду на алюзивність, впізнаваність внутрішньої форми слова, епоніми становлять цікавий і багатий на відкриття об'єкт дослідження в широких лінгво- і соціокультурних контекстах.

Особливе зацікавлення цією темою спостерігається з початку 2000-х років – саме тоді світ побачили численні розвідки на матеріалі різних слов'янських мов. У працях Майї Дзюби (2010, с. 55–63), Сергія Єрмоленка (2018, с. 10–27; 2019. с. 198–233), Галини Лукаш (2017, с. 204–209), Марії Остапенко (Єрмоленко та Остапенко, 2019, с. 53–65), Мирослава Садовського (Sadowski, 2013, s. 289–308), Александри Чеслікової (Cieślikowa, 2006, s. 47–57), Єви Рудницької (Rudnicka) (2006, s. 185–199) та ін. порушуються проблеми хронологічної глибини, структури, лінгвістичного статусу епонімів, методів опису й опрацювання словникового матеріалу. Усе це підтверджує наукову актуальність, важливість епонімів та епонімії для мови на всіх її рівнях.

Перспективним також є вивчення епонімів у прикладній площині українсько-польської лінгводидактики, оскільки саме цей пласт лексики є вдячним ілюстративним матеріалом, здатним розкрити багатство й особливості українсько-польських мовних, культурних, господарських зв'язків у синхронічному й діахронічному вимірах. Потужна джерельна база, розмаїття лексикографічних праць, безперечно, заохотять студентів до осмисленої і вдумливої роботи зі словом. Це "Słownik eponimów czyli wyrazów odimiennych" Владислава Копалінського (Kopaliński, 1996); "Słownik metafor i konotacji nazw własnych" Маріуша Рутковського (Rutkowski, 2012), "Словник конотативних власних назв" Галини Лукаш (далі [Лукаш]); праці Чеслава Косиля (Kosyl, 1974, s. 85–104), Евгеніуша Ґродзінського (Grodziński, 1981, s. 5–40), Мацєя Чешевського та Катажини Форемняк (Czeszewski i Foremniak, 2011), Алли Коваль (Коваль, 2001) та ін.

У пропонованій розвідці описано українські та польські епоніми, які є важливими для мовців у польсько-українській комунікації з погляду культурної ваги та інформаційної новизни. У фокусі уваги – однослівні епоніми та епонімічні одиниці в складі словосполучень, більшість з яких увійшла до словників і має широку практику вживання. Побіжно розглянуті ще не описані в лексикографічних працях епоніми, котрі сприймаються як експресивні новотвори сучасного медійного, художнього або розмовного дискурсу. Пропонований матеріал актуалізується в руслі українсько-польської лінгводидактики. Наголошено на важливості вивчення цих лексичних одиниць у соціолінгвальному та соціокультурному контекстах.

Це передбачає висвітлення таких питань: 1) вивчення закономірностей графічного й орфоепічного оформлення відпропріальної назви в певній мові; 2) аналіз епонімів, які засвідчують внесок національної культури в загальнолюдську скарбницю; 3) огляд епонімів, які виникли на мовно-етнічному порубіжжі й мають локальний характер уживання; 4) виявлення сучасних епонімів, які є авторськими неологізмами – з огляду на особливості словотвору, специфіки цих одиниць як засобів експресії, передусім у публічному дискурсі.

Ознайомлення з новим словом-епонімом, його коректне вживання в тексті має ґрунтуватися на розумінні особливостей засвоєння і способів передавання інтернаціональної лексики в споріднених/контактних мовах, ураховувати особливості фонетичної, морфонологічної чи графічної адаптації запозиченої власної назви, від якої утворилася загальна назва, в іншому мовному середовищі. Це важливо, зокрема, задля уникнення мовних пасток, у які подекуди потрапляють ті, хто починає вивчати нову мову, а також

недопущення міжмовної інтерференції, що може мати місце в білінгвальному середовищі.

Розподібнення зовнішної форми слова, розвиток семантичних змін простежується на прикладі лексеми *силует*.

Українське *силует* і польське *sylweta, sylwetka* є запозиченням з французької мови. Французьке слово la silhouette походить від прізвища міністра XVIII ст. Сілуета, а вираз à la Silhouette "по-силуетівськи" первісно означав "зроблений абияк, приблизно" (Етимологічний словник української мови: У 7-ми т., [далі − ЕСУМ], 2006, 5, с. 231). В українській мові є обидва різнооформлені варіанти слова: *силует* і *сильвет* (*сильветка*) − останні подаються з приміткою "застаріле", "запозичення з польської мови, яке походить з французької". Є також українські слова *сильвета, сильветка*, що мають ще одне значення, на жаль, не зафіксоване в 11-томному "Словнику української мови" [далі − СУМ]). Це друге значення лексеми *сильветка* вказане в "Практичному словнику синонімів української мови" Святослава Караванського: "зарис; (*коротке оповідання*), образок, шкіц" (Караванський, с. 373). Як літературознавчий термін воно використане в антології творів українських письменників-жертв сталінського режиму "Розстріляне Відродження", яке містить короткі біографічні нариси, названі "літературними сильветами". У польській мові слово *sylweta, sylwetka* означає і силует кого-небудь, контур чого-небудь: "*Dzięki temu całość będzie prezentowała się bardzo spójnie, a do tego powstanie monochromatyczny blok koloru, który wizualnie wysmukli i wydłuży Twoją sylwetkę*" (Damsko.pl), і літературний жанр, що має довідково-біографічний характер (наприклад, пол. *sylweta badacza*; *sylwetka biograficzna, sylwetka prelegenta*), і спосіб оформлення фотоальбому чи фотографії (*sylwetki portretowe*).

На прикладі функціонування в українській мові лексем *силует, сильвета, сильветка* простежуються тенденції, що проявлялись у лінгвістиці ідеологічно заангажованого суспільства, яке будувалося на засадах "зближення" української та російської мов із визначеною провідною роллю російської мови, коли перевага надавалася варіантові, властивому російській мові. Таким чином слова *сильвет, сильветка* (в усіх своїх значеннях), марковані як застарілі чи регіональні, опинилися на периферії українського мововжитку. До речі, С. Караванський поруч із *сильве́та, сильве́тка, силюе́та* подає лексему *силуе́т*, щоправда, з приміткою *сов.* – совєтизм (Караванський, с. 373), демонструючи в такий спосіб ставлення автора до нормалізаторських настанов радянської лексикографії.

Отже, при дослідженні епонімів, що їх образно можна охарактеризувати як "слова з біографією", потрібно брати до уваги не лише власне мовні чинники, а саме характер семантичних змін, що розкривається в порівняльному й зіставному аспектах, а й позамовні − соціально-політичний контекст, культурні впливи, на тлі яких увиразнюються, зокрема, і такі явища, як пуризм чи гіперизм.

Окремо варто зупинитися на міфонімах та бібліонімах, різнооформленість яких в українській та польській мовах − "не лише і не стільки результат національномовних відмінностей на рівні фонетичної структури, скільки мовний вияв самобутності національної духовної культури, зумовлений джерелами християнізації та специфікою інкультурації християнства" (Белей, 2016, с. 199), і ширше – шляхами й способами інтеграції національних культур у європейський контекст.

Ідеться, насамперед, про відмінні риси в системі консонантизму української та польської мов унаслідок різних традицій вимови грецької β ("бета" [*б*] – назва й ви-

мова за Еразмом Роттердамським, прийнята в класичній філології, що базується на латинській транскрипції грецьких слів, та "віта" [в] за Йоганном Рейхліном, орієнтована на середньовічну візантійську вимову); аналогічно θ ("тхета" [т] – назва й вимова за Еразмом Роттердамським і "фіта" [ф] − за Йоганном Рейхліном), що опосередковано вказують на шляхи проникнення власних назв у польську й українську мови або вплив мови-посередника, через яку те чи інше слово влилося до національного словника. Наприклад, *wieża Babel*, що в польській мові має значення "безлад, хаос, натовп людей" (Kopaliński, 1996, s. 25 [далі − SE]); *вавилонська вежа* в українській мові − "справа, яка ніколи не буде завершена" (Коваль, с. 37); укр. *Авель*, пол. − *Abel* – "невинна жертва", "жертва братовбивства"; укр. *Мафусаїл, Матусаїл*, пол. − *Matuzalem* – ім'я біблійного патріарха, який нібито прожив 696 років, уживається в переносному значенні "дуже стара людина"; у фразеологізмах: укр. *Мафусаїлів вік, Мафусаїлові літа* − пол. *Matuzalemowy wiek, Matuzalemowe lata* означає "довголіття".

Заслуговують на увагу епоніми, котрі засвідчують внесок матеріальної й нематеріальної національної культури у світову скарбницю. Це назви танців, предметів одягу, страв, напоїв, літературних шкіл, філософських течій, національних свят, мистецьких явищ, запозичені різними мовами й зафіксовані в словниках. З польської мови прийшли в інші мови слова *полонéз* − "урочистий бальний танець; музика до цього танцю <>; букв. польський танець (результат скорочення словосполучення dans polonaise «тс.»), є формою жін. р. від polonaise «польський», утвореного Polonia, латинізованої назви Польщі" [ЕСУМ, 4, с. 499], *краков'я́к* − "польський народний танець у швидкому темпі <>. Є похідним від утворення Kraków «Краків»; свою назву дістав у зв'язку з виникненням на околицях Кракова" [ЕСУМ, 3, с. 73], *пóлька* − "парний народний танець із дводольним тактом; музика до цього танцю <>…. є результатом семантичної видозміни слова Polka «полячка»" [ЕСУМ, 4, с. 506], *мазýрка* − "танець, назва якого походить від етнічної назви Mazur" [ЕСУМ, 3, с. 360], *варшав'я́нка* − "польська революційна пісня, назва якої походить від топоніма Варшава". Українські знакові назви: *санджáрíвка, санжáрíвка, санжáрка* − "назва пісні, утворена від топоніма Санжари" [ЕСУМ, 5, с. 177], *коломúйка* − "українська народна пісня; гуцульський масовий танець, що походить від топоніма Коломия, п. kołomyjka «тс.; гуцульський масовий танець»" [ЕСУМ, 2, с. 519], *петрикíвка* (*петрикíвський розпис,* вид художньо-декоративного розпису, що в 2013 р. був внесений до списку нематеріальної спадщини ЮНЕСКО, за назвою селища Петриківка в Дніпровському районі Дніпропетровської області), укр. *бая́н,* п. *bajan* (музичний інструмент, назва якого виникла від імені давньоруського міфічного співця другої половини XI–XII ст. Боя́на, котрий згадується у "Слові о Полку Ігоревім"; *Боя́н, віщий Боя́н* – народний співець, менестрель).

Для розуміння таких культурем, як *wallenrodyzm, Wallenrodyzm* (*валленродизм* − від образу поетичного роману Адама Міцкевича "Конрад Валленрод" для характеристики людини, яка використовує обман і зраду для досягнення шляхетної мети), *dulszczyzna* (від імені Анелі Дульської, головної героїні роману Габріелі Запольської "Моральність пані Дульської" − означає лицемірну, фальшиву поведінку); *сковородúнство* (від прізвища українського філософа Григорія Сковороди на означення способу життя людини, типу соціальної поведінки, суть якого полягає у відмові від матеріальних надмірностей та економічного успіху на користь пізнання істини, особистої самореалізації, гармонійних відносин зі світом), необхідні фонові знання з літератури, культури, історії країни, мова якої вивчається, що, безумовно, свідчить про висо-

кий рівень мовно-культурної компетенції мовця, або, принаймні, встановлює "планку" для досягнення бажаного рівня.

Наступним кроком в оволодінні новою мовою є ознайомлення з лексикою, яка побутує в обмежених локусах. Епоніми, які виникли й поширилися на мовно-етнічних порубіжжях, яскраво відображають культурні й господарські контакти сусідніх народів, а подекуди − і взаємні етнокультурні стереотипи.

Зазвичай такі епоніми не мають еквівалентів у територіально віддалених мовах. Вони відомі мовцям, котрі проживають на суміжних територіях, як діалектизми, що позначають побутові, господарські, культурні реалії певних регіонів України чи сусідніх держав, зокрема Польщі, Білорусі, Угорщини, Румунії (Андрієнко, 2023).

Наприклад, і в українській, і польській мовах є чимало слів, пов'язаних з етнонімом *угóрець*, *угóрка*, *угóрський*. Етимологічний словник української мови фіксує, зокрема, такі назви: 1. *угóрки, венгéрка, угóрська слúва* − "сорт сливи, «Prunus domestica L.»"[ЕСУМ, 6, с. 17]; є також *венгéрка* з таким же значенням, як і в російській мові, та węgerka "сорт яблук; сорт слив" – у польській (там само); 2. *угóрка*, *угóрець* – "сорт пшениці, що походить з Угорщини «Triticum vulgare L.»"(там само). Є також *венгéрець* – "танок" і *венгéрець* – "куртка"; *матéрка* – "мадярська шапка" [ЕСУМ, 3, с. 353].

Про мовно-культурні контакти українсько-польського порубіжжя свідчать такі назви: *мазýрки* – "сорт яблук, вид грибів"; *мазýрок* – "вид тістечка"; *сандомúрка* – (сорт пшениці) "пшениця польська, «Triticum polonicum L.»"; *пóлька* – "широке жіноче півпальто"; ля́хівка – "вид вишитої прошви на сорочках" та ін.

З назвами сіл чи міст або з прізвиськами мешканців сусідніх регіонів пов'язані сорти плодоовочевих культур, наприклад: *буцькé, буцíвка* – сорт яблук за прізвиськом *буц*, яким називали подолян і волинян, за місцем походження сорту; *вáргуль, варгýльки* − сорт яблук, який пов'язують з гідронімом Воргол на Чернігівщині та Орловщині; назви страв, напоїв: *новомлúнка* "вид горілки" − від назви села Нові Млини на Чернігівщині.

Розуміння епонімів цього розряду потребує роботи з етимологічними та діалектологічними словниками, що сприяє формуванню у студента-мовника необхідних дослідницьких навиків (особливо для етнолінгвістичних студій), а також більш проникливому сприйняттю творів художньої літератури.

Меморативний зв'язок між власною назвою і апелятивом, якщо він не має виразної конотації, з часом нівелюється. Опитування, проведене нами серед польських студентів 18−27 років (інтерв'ю через соцмережі, не є репрезентативним), де їх просили пояснити походження окремих слів-епонімів, підтверджує це. Більшість респондентів не змогла відповісти на питання про походження таких загальновживаних слів, як *jacuzzi, król, lombard, magnes, mansard, nikotyna, pantalony, prysznic, szowinizm*, і, відповідно, пов'язати їх з мотивувальними власними назвами. Це свідчить про цілковите засвоєння таких епонімів польською лексичною системою та їх остаточну апелятивізацію. Цей експеримент можна екстраполювати й на українську аудиторію та її сприйняття деонімної лексики.

Результати опитування підтверджують усталену думку: ті епоніми, що їх мовці можуть пов'язати з власними назвами, продовжують зберігати конотативний зв'язок із референтом − топонімом, антропонімом, етнонімом чи міфонімом, наприклад: пол. *donzuan, szampan, brukselka, kalasznikow, hamburger, amper, polon, niuton, brytan*, укр. *кирúлиця, китáйка, бруксéлька, гáмбургер, мазéпинка, майдáн* та ін.

Життя епонімів може бути тривалим − таким, що заповнює понятійні лакуни й надовго входить до активного мововжитку, і швидкоплинним − таким, що фіксує емоційну реакцію мовців на ті чи інші події або явища життя. Останні, як правило, створені журналістами й іншими медійними особами неологізми, які повинні привертати увагу читача чи слухача, впливати на нього. Це можуть бути також дотепні назви, які вийшли із народного середовища й позначені яскравим національним колоритом, гумором. Чимало таких епонімів зафіксовано в "Словнику конотативних власних назв" Галини Лукаш: *кравчу́чка, кравчучково́з* (1. Саморобний візок, винайдений за часів правління Л. Кравчука, коли народ змушений був вдаватися до активного базарювання – "малого бізнесу"), *кучмово́з, кучму́чка, кучма́зик* – саморобний возик, що прийшов на зміну "кравчучці", дещо менший за неї розміром, походить від прізвища Президента України Л. Кучми [Лукаш, с. 149], *титу́шки, тіту́шки* (молоді люди міцної статури в спортивних костюмах, які виступають у ролі провокаторів або "зачищають" громадянські акції – від прізвища їх активного учасника Вадима Титушка (там само, с. 235), *гуляйполе* (безлад, анархія – від назви міста в Запорізькій області України Гуляйпо́ле, де в роки радянсько-української війни 1917−1921 рр. зародився і набув поширення рух анархістів під проводом Нестора Махна, звідси синонім − *махно́вщина*) (там само, с. 146).

З плином часу змінюється ставлення до тих чи інших відомих осіб чи подій, що, зрештою, призводить до зміни конотативного забарвлення окремих епонімів − аж до протилежного. Слово *будьо́нівка* (шолом вояка-червоноармійця, назва якого походить від прізвища командира Першої Кінної армії Семена Будьонного) мало кому відоме із сучасної молоді, проте зафіксоване у більшості українських словників радянського періоду, у сучасному контексті набуває іронічного звучання ("Такер Карлсон по-своєму унікальний журналіст. Сам факт інтерв'ю з ним значно інформативніший за зміст самого інтерв'ю. От зараз він зробив компліментарну розмову з Дуровим. Теорему доведено. Telegram може більше не ховати будьонівку" (Лесь Белей. Допис у фейсбуку від 17.04.2024 р). Чимало таких назв є актуальними лише протягом короткого часу і згодом для більшості мовців стають незрозумілими та потребують додаткового роз'яснення. Деякі, навпаки, не втрачають популярності: *Belweder i Sulejówek* у значенні осередку президентської влади/осередку опозиції до політики уряду, що походять з міжвоєнного часу (Sadowski, s. 292).

Окремі назви, зберігаючи зовнішню форму слова, починають уживатися в іншому значенні, наприклад, укр. *френч*, пол. frencz, що є запозиченням з англійської мови (англ. french "французький"). До середини XX ст. українське *френч*, як і польське frencz, використовувалось як назва одягу певного крою − військової куртки з чотирма накладними кишенями і хлястиком, котру носили в роки Першої світової війни (від прізвиська англійського фельдмаршала Дж.-Д. Пінкстоуна "Джон Французький") (ЕСУМ, 6, с. 130). На сьогоднішній день слово *френч* саме в такому значенні практично вийшло з активного вжитку, зате все частіше почало використовуватись у значенні "французький манікюр" ("Paznokcie − perfekcyjny french", "Frencz jest aktualny zarówno latem, jak i zimą", "френч повертається у тренди: чим особливий цей манікюр?").

Глобалізація, зацікавлення суспільства світовою політикою й окремими політичними фігурами спричиняють появу значної кількості відантропонімійних назв на окреслення актуальних політичних явищ, пов'язаних з іменами одіозних політиків. Такі епоніми мають переважно негативне або саркастичне забарвлення: *putinism* – від

прізвища російського диктатора в. путіна, *kaczyzm* – від прізвища впливового політичного діяча Польщі Ярослава Качинського ("Samotna Polska bez Europy to Polska mniej lub bardziej kontrolowana przez Rosje. Rosja nie jest i dlugo nie bedzie demokratyczna bo putinism jest jeszcze gorszy od kaczyzmu" (Wyborcza.Pl); dudyzm – від прізвища польського президента Анджея Дуди ("Kaczyzm, ale czy dudyzm?" (www.angora.com.pl); *макрóнити* — від прізвища французького президента Емманюеля Макрона (на позначення нерішучості при прийнятті рішень у складній ситуації) та ін.

Сучасні польські й українські інтернет-видання нерідко вдаються до використання епонімів як засобу емотивного впливу на аудиторію, опосередковано формуючи нові тренди й стереотипи. Водночас розкутість віртуального спілкування на різноманітних інтернет-майданчиках дає змогу читачам блискавично швидко оприлюднювати свої емоційні та інтелектуальні рефлексії в друкованих коментарях. Оказіоналізми й авторські новотвори демонструють креативність мовців, які вільно користуються багатим мовним ресурсом, конструюючи нові форми за допомогою усталених продуктивних словотвірних моделей (афіксація, основоскладання) і винаходячи нові, що виникають внаслідок контамінації, на зразок: *путінóїд, крéмлядь, рашкостáн, рашúзм* (російський фашизм від Росія (англ. Russia, "Раша") + "фашизм"), *янучáри* (Янукович+яничари); *balceroid* (прихильник польського економіста й політика Лешека Генрика Бальцеровича), *Merkozy* (Merkel + Sarkozy), *Liliputin* (Liliput + Putin), *viktatura* (Viktor + dyktatura), *putinokracja* (*Putin* і *demokracja*), *tuskalizm* (*Tusk* і *kapitalizm*) (Bogdanowicz, с. 102−103), латентних порівнянь та метафор: *polski Lenin, polski Trocki, Янукович у спідниці* (про лідерку партії "Батьківщина" Юлію Тимошенко) та ін.

Багатоаспектне явище епонімії є яскравим відображенням універсальних механізмів динаміки мовних змін. Насамперед ідеться про: 1) збереження рівноваги між позначувальним і позначуваним, що дає можливість безмежну кількість нових реалій матеріального та різноманітних проявів духовного світу називати скінченною кількість слів; 2) дихотомію "норма–система", що виступає своєрідним рушієм, який стимулює мовця творчо використовувати мовні ресурси; 3) кореляції між інформативною та експресивною функцією мови як свідчення її життєвості, розвитку.

Соціолінгвістичний та лінгвокультурний підходи дають змогу розглядати епоніми як своєрідні маркери національної культури на часовій осі розвитку суспільства. Зафіксовані в українських та польських лексикографічних джерелах епоніми й усебічно описані в наукових працях авторські неологізми відонімного походження свідчать, з одного боку, про спільні тенденції розвитку української та польської мов, що сформувалися в результаті тривалих контактів, а з другого – про особливі риси кожної з мов сусідніх народів, які вибудовують власний "дім буття".

Список посилань

Андрієнко, Л. О., 2023. Репрезентація епонімів в "Етимологічному Словнику української мови". В 7 т.: лінгвокультурологічний аспект. *Академік Олександр Савич Мельничук і сучасне мовознавство* II. : Збірник наукових праць до 100-річчя від дня народження. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, с. 173−182. Доступно: https://www.inmo.org.ua/news.html [Дата звернення: 20 травня 2024].

Белей, Л., 2016. Природа особових імен та їх відтворення засобами чужої мови. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*, 21. Зб. наук. праць. Ужгород: Ареалогія й ономастика, с. 198−202.

Дзюба, М., 2010. Епонімічні найменування в українській науковій термінології. *Українська мова*, 3, с. 55−63.

Єрмоленко, С. С., 2018. Лінгвістичний опис епонімії: параметри й проблеми. *Мовознавство*, 4, с. 10−27.

Єрмоленко, С. та Остапенко, М., 2019. Тематико-ідеографічний аспект опису і аналізу епонімії. *Studia Linguistica*, 15, с. 53–65.

Єрмоленко, С. С., 2019. Мовою власних імен: сучасна українська епонімія в інтерлінгвістичному і міжкультурному контексті. *Українська мова і європейський лінгвокультурний контекст* : *Зб. наук. праць*. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, с. 198–233.

Лукаш, Г., 2017. Амплітуда семантичного розширення власних назв. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Мовознавство*, 1 (27). Тернопіль: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, с. 204−209.

Коваль, А. П., 2001. *Спочатку було Слово*: *Крилаті вислови біблійного походження в українській мові*. Київ: Либідь.

Михайлишин, Б. П., 1994. З історії термінів-епонімів. *Мовознавство*, 4–5, с. 45–50.

Bogdanowicz, E., 2019. Nazwy własne jako podstawa kontaminacji (na materiale prasownym). W: Nazwy własne w języku, lileraturze i kultuze. Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, s. 95−105.

Cieślikowa, A., 2006. Onimizacja, apelatywizacja a derywacja. *Onimizacja i apelatywizacja.* Red. Z. Abramowicz, E. Bogdanowicz. Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, s. 47−57.

Chludziński, A., 2006. Najnowsza warstwa eponimów odantroponimicznych zawarta w Nowym słowniku gwary uczniowskiej. *Onimizacja i apelatywizacja*. Red. Z. Abramowicz i E. Bogdanowicz. Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, s. 39–46.

Czeszewski, M. i Foremniak, K., 2011. *Ludzie i miejsca w języku*. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.

Długosz-Kurczabowa, K., 1990. *Apelatywizacja biblijnych nazw własnych w języku polskim*. Wrocław: PAN.

Dubisz, S., 2003. Uniwersalny słownik języka polskiego. Red. Stanisław Dubisz. Warszawa: PWN.

Grodziński, E., 1981. Imiona własne jednobrzmiące z pospolitymi. *Onomastica*, 26, s. 5–40.

Kosyl, C., 1974. O przechodzeniu nazw własnych do kategorii nazw pospolitych: na materiale z gwary studenckiej. *Onomastica*, 19, 1−2, s. 85−104.

Rudnicka, E., 2006. Eponimizmy versus eponimy. Eponimizmy jako efekt mechanizmu apelatywizacji eponimów. *Onimizacja i apelatywizacja*. Red. Z. Abramowic i E. Bogdanowicz. Białystok, s. 185–199.

Kowalik, K., 2008. Pochodne nazw własnych w słownikach ogólnych współczesnej polszczyzny. *Nowe studia leksykograficzne*. Kraków, s. 191–202. Доступно: https://ijp.pan.pl/wp-content/uploads/2018/10/13kowalik.pdf [Дата звернення: 10 червня 2024].

Rutkowski, M., 2012. Słownik metafor i konotacji nazw własnych. Olsztyn: Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie.

Sadowski, M., 2013. Eponimy jako sposób wzbogacania leksyki. *Acta Erasmiana*, 5, s. 185–199. Доступно: http://www.repozytorium.uni.wroc.pl/Content/42420/020.pdf [Дата звернення: 10 червня 2024].

References

Andriyenko, L. O., 2023. Representation of eponyms in the "Etymological Dictionary of the Ukrainian Language". In 7 volumes: linguistic and cultural aspect. *Academician Oleksandr Savych Melnychuk and modern linguistics: Coll. of sciences*. Kyiv: Vydavnychyi dim D. Buraho, pp. 173−182. Avialable at: https://www.inmo.org.ua/news.html [Accessed 20 May 2024]. (In Ukrainian)

Belei, L., 2016. The Nature of Proper Names and Their Transition into Foreign Language. *Suchasni problemy movoznavstva ta literaturoznavstva (Modern problems of linguistics and literary criticism): Coll. of sciences*. Vol. 21, pp. 198−202. (In Ukrainian)

Bogdanowicz, E., 2019. Proper names as the basis of contamination (on press material). *Names in language, literature and culture. Commemorative Book in Honour of Professor Zofia Abramowicz*. Bialystock: University of Białystok Publishing House, pp. 95−105. (In Polish)

Cieślikowa, A., 2006. Onimization, apelativization and derivation. *Onimization and apelativization*. Ed. Z. Abramowicz and E. Bogdanowicz. Bialystok: University of Bialystok Publishing, pp. 47−57. (In Polish)

Czeszewski, M. and Foremniak K., 2011. *People and places in language*. Warsaw: University of Warsaw Publishing House. (In Polish)

Długosz-Kurczabowa, K., 1990. *Appellativeization of biblical proper names in Polish*. Wrocław: PAN. (In Polish)

Dubisz, S., 2003. Universal dictionary of the Polish language. Stanisław Dubisz. Ed. Warsaw: PWN. (In Polish)

Dzyuba, M., 2010. Eponymic nominations in Ukrainian scientific terminology. *Ukrains'ka mova*, 3, pp. 55−63. (In Ukrainian)

Grodziński, E., 1981. Proper names homonymous with common names. *Onomastica*, 26, pp. 5−40. (In Polish)

Koval", A. P., 2001. *In the beginning was the Word: Catchphrases of biblical origin in the Ukrainian language.* Kyiv: Lybid. (In Ukrainian)

Kowalik, K., 2008. Derivatives of proper names in general dictionaries of contemporary Polish. *Nowe studia leksykograficzne* (*New lexicographic studies*). Cracow, pp. 191−202. Available at: https://ijp.pan.pl/wp-content/uploads/2018/10/13kowalik.pdf [Accessed: 10 June 2024]. (In Polish)

Kosyl, C., 1974. On the transition of proper names to the category of common names: on material from student dialects. *Onomastica*, 19, 1−2, pp. 85−104. (In Polish).

Lukash, H., 2017. Amplitude of semantic expansion of the proper names. *Scientific Notes of Ternopil National Pedagogical University. Series: Linguistics. Ternopil: Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University*, 1 (27), pp. 204−209. (In Ukrainian)

Mykhajlyshyn, B. P., 1994. From the history of eponym terms. *Movoznavstvo*, 4–5, pp. 45–50. (In Ukrainian)

Rudnicka, E., 2006. Eponimizmy versus eponimy. Eponymisms as an effect of the appellativeization mechanism of apelativization of eponyms. *Anonymization and appellation*. Z. Abramowicz and E. Bogdanowicz, ed. Bialystok: University of Bialystok Publishing ed, pp. 185–199. (In Polish)

Rutkowski, M., 2012. *Dictionary of proper names metaphor and connotations*. Olsztyn: University of Warmia and Mazury in Olsztyn. (In Polish)

Sadowski, M., 2013. Eponyms as a mean of enriching vocabulary. *Acta Erasmiana*, 5, pp. 185–199. Available at: http://www.repozytorium.uni.wroc.pl/Content/42420/020.pdf [Accessed: 10 June 2024]. (In Polish).

Yermolenko, S. S., 2018a. Linguistic description of eponymy: parameters and problems. *Movoznavstvo*, 4, pp. 10−27. (In Ukrainian)

Yermolenko, S. and Ostapenko, M., 2019. Thematic ideographic aspect of description and analysis of eponymy. *Studia Linguistica*, 15, pp. 53–65. (In Ukrainian)

Yermolenko, S., 2019. In the language of proper names: modern Ukrainian eponymy in the interlinguistic and intercultural context. *The Ukrainian language and the European linguistic and cultural context: Coll. of scientific works.* Kyiv: Vydavnychyi dim D. Buraho, pp. 198−233. (In Ukrainian)

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ ДЖЕРЕЛ

ЕСУМ – *Етимологічний словник української мови: у 7 т.* 1982−2012. Гол. ред. Мельничук О.С. та ін. Київ: Наукова думка.

Караванський – Караванський, С., 2000. *Практичний словник синонімів української мови*. Київ: Українська книга. Доступно: praktichnij_slovnik_sininimiv_ukrajinskoji_movi.pdf [Дата звернення: 10 травня 2024].

Лукаш − Лукаш, Г., 2017. *Словник конотативних власних назв*. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса.

СУМ – *Словник української мови*: *В 11 т.* 1970–1980. Ред. Білодід І.К. Київ: Наукова думка.

Kopaliński – Kopaliński, W., 2021. *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych z almanachem*. Warszawa: Rytm.

SE – Kopaliński, W., 1996. *Słownik eponimów czyli wyrazów odimiennych*. Warszawa: PWN.

EPONYM AS A MUTUAL REFLECTION OF CULTURES: THE UKRAINIAN-POLISH CONTEXT

Liliia ANDRIIENKO

The Department languages of Ukraine O. O. Potebnia
4, Hrushevskyi str., Kyiv, 01001 (Ukraine)
Institute of Linguistics of the National Academy of Sciences of Ukraine in Kyiv
e-mail: lileja842@gmail.com

Bohdana ANDRIIENKO

Taras Shevchenko National University of Kyiv
CEAR: Comisión Española de Ayuda al Refugiado (Spanish Refugee Aid Commission)
17, Compania str., Malaga, 29008 (Spain)
e-mail: danandriyenko@gmail.com

Abstract:

This study explores the phenomenon of Ukrainian and Polish eponyms, examining the linguistic and cultural interaction between the two neighboring nations. Eponyms are a unique layer of lexical system, crucial for mastering a new language. This research focuses on eponyms that reflect the contribution of national culture to the universal heritage, as well as those that emerged on the linguistic and ethnic border, exhibiting local characteristics. We also analyze modern eponyms, which are authorial neologisms, and consider their peculiarities in word formation, expression, and public discourse. The study highlights the importance of considering these lexical units in their social and cultural context.

Background: In modern linguistics, the study of eponyms has gained significant attention, as they represent appellative vocabulary and terms derived from proper names, denoting various concepts and realities associated with the bearers of these names or corresponding place names.

The controversial nature of several issues regarding the linguistic status of eponyms in Ukrainian and Polish languages, coupled with their frequent use in everyday language practice and professional spheres, underscores the relevance of this study.

Purpose: The primary objective of this study is to describe Ukrainian and Polish eponyms that are crucial for speakers in Polish-Ukrainian communication, focusing on their cultural significance and informative value. We examine single-word eponyms and eponymic units as part of phrases, many of which are included in dictionaries and have established connotations and broad associative links. We also briefly discuss eponyms that have not been previously described in lexicographical works and are perceived as expressive novelties in contemporary media, artistic, or colloquial discourse.

Results: The research on eponyms has significant implications for Ukrainian-Polish linguistics, offering a valuable illustrative material that can demonstrate the richness and peculiarities of Ukrainian-Polish linguistic, cultural, and economic ties in both synchronic and diachronic dimensions. This study provides students with necessary background knowledge of literature, culture, and history of the country whose language is being studied.

Keywords: eponym, proper name, appellative, proprietary name, onomastics, linguodidactics, intercultural communication.